

Δύο μύθοι για το βιασμό Π επίμονοι και επικίνδυνοι

Μετάφραση: Όλγα Κυτέα και Εύα Καραγιώργου

Αναλογιζόμενοι δύο μύθους περί του βιασμού και πώς αυτοί ερμηνεύονται μέσα και έξω από την αίθουσα του δικαστηρίου.

Μύθος πρώτος

Πρόκειται για την πεποίθηση πως υπάρχει σωστή αντίδραση στον βιασμό και αυτή είναι να ουρλιάξεις και να αντεπιτεθείς. Καμιά άλλη αντίδραση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι προέρχεται από επίθεση βιασμού. Βασίζεται στην αντίληψη ότι ο βιασμός είναι ό,τι χειρότερο μπορεί να συμβεί σε μια γυναίκα, γι' αυτό μόνο η συγκεκριμένη αντίδραση μπορεί να γίνει αποδεκτή και κατανοητή. Ο μύθος αυτός είναι και ο επικρατέστερος. Απαντώντας σε αυτό η Μονάδα Μελετών για την Κακοποίηση Παιδιών και Γυναικών Cwasu επισημαίνει:

Συχνά τα θύματα προσπαθούν να ψυχολογήσουν το δράστη, αποφασίζοντας στιγμή προς στιγμή τις αντιδράσεις τους, ώστε να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους. Σε πολλές περιπτώσεις, οι σεξουαλικά κακοποιούμενες γυναίκες φοβούνται για την ίδια τους τη ζωή. Ειδικά στην περίπτωση που ο δράστης είναι οπλισμένος ή απειλεί το θύμα, τότε αυτό επιλέγει να μην τον εκνευρίσει περισσότερο αντιδρώντας υπερβολικά. Προκειμένου λοιπόν να μην τεθεί η ζωή του σε κίνδυνο, το θύμα ακολουθεί τις οδηγίες του βιαστή και αυτό πιθανά να σημαίνει ότι παραμένει σιωπηλό χωρίς να ασκήσει καμία αντίσταση. Το ενδεχόμενο ενός μόνιμου τραυματισμού ή ακόμα και του θανάτου θεωρείται χειρότερο από αυτό του βιασμού. Έτσι, η επιλογή του να ενδώσει μπορεί να χαρακτηριστεί λογική, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τις περιορισμένες επιλογές και εναλλακτικές που έχει.

Οι τρόποι αντίδρασης των γυναικών σε ένα τέτοιο περιστατικό ποικίλουν. Κάποιες ξεσπούν σε φωνές και αντεπιτίθενται, άλλες υπό την επήρεια του φόβου αδρανοποιούνται και “παγώνουν” προσπαθώντας να αποφύγουν πρόσθετη σωματική βία. Σε κάθε περίπτωση όμως κανένας δεν θα πρέπει να ασκήσει ηθική κριτική σε καμία από τις παραπάνω αντιδράσεις, χαρακτηρίζοντάς τες ως λανθασμένες ή όχι. Κι όμως η κριτική αυτή αναπαράγεται συνεχώς. Άμεση απόρροια αυτού είναι οι γυναίκες, ανεξαρτήτως με την αντίδρασή τους, να ενοχοποιούν τους εαυτούς τους πιστεύοντας πως αντέδρασαν με το λάθος τρόπο. Έτσι, οι γυναίκες που έβαλαν τις φωνές αυτολογοκρίνονται πιστεύοντας πως έθεσαν τις ζωές τους σε περισσότερο κίνδυνο. Αντίθετα όσες “πάγωσαν” πιστεύουν πως θα έπρεπε να είχαν αντεπιτεθεί.

Και στο σημείο αυτό εντοπίζεται η στρεβλή εντύπωση που έχουμε στις συνειδήσεις μας για την συναίνεση του θύματος. Αντιλαμβανόμαστε λανθασμένα την συναίνεση ως την “απουσία ενός όχι” και όχι ως την παρουσία ενός “ενθουσιώδους ναι”. Αντιθέτως όμως, η σιωπή αντί του ουρλιαχτού και η “απαθής” αντίδραση δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση ένδειξη συναίνεσης. Έτσι, με την προσκόλληση σε αυτήν την αντίληψη οικοδομείται ο μύθος του βιασμού. Ένας μύθος που υποστηρίζει πως το ότι το θύμα δεν αντιστάθηκε φωνάζοντας “όχι”, σημαίνει πως η απάντησή της ήταν καταφατική. Επακόλουθο όλων των παραπάνω είναι οι γυναίκες να ενοχοποιούν και να κατηγορούν τους εαυτούς τους γιατί δεν είπαν αυτό το “όχι”.

Η Εμίλια ντι Τζιρολάμο, συμπαραγωγός και σεναριογράφος της αμερικάνικης τηλεοπτικής

σειράς Νόμος και Τάξη (Law and Order) και θύμα βιασμού και η ίδια, σε μια συνέντευξή της λέει σχετικά:

“Μεγάλωσα πιστεύοντας πως είχα αντιδράσει λανθασμένα και ότι θα έπρεπε να είχα προβάλλει αντίσταση και να είχα αντεπιτεθεί. Αντιλήφθηκα τι πραγματικά είχε συμβεί σε εμένα μόνο όταν διάβασα για άλλες “παγωμένες” αντιδράσεις. Και ήταν ακριβώς αυτό που είχα νιώσει. Δεν μπορούσα να κουνηθώ, να φωνάξω, να ουρλιάξω”.

Ο ισχυρισμός λοιπόν που υποστηρίζει πως αν η αντίδραση του θύματος ήταν σιωπηρή τότε δεν υπήρξε πραγματικός βιασμός, είναι εντελώς αβάσιμος. Πρόκειται για “τακτική επιβίωσης” και γι’ αυτό θα πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως μια φυσιολογική αντίδραση σε περιπτώσεις επίθεσης.

Κάθε φορά που αναπαράγουμε το μύθο ότι υπάρχει μια “σωστή” αντίδραση στο βιασμό, κατηγορούμε τις γυναίκες-θύματα που δεν ούρλιαξαν ότι δεν αντέδρασαν σωστά, ότι ήταν δικό τους το φταίξιμο. Όπως με κάθε μύθο που υπάρχει γύρω από το βιασμό, έτσι και με αυτόν, το επίκεντρο της συζήτησης μετατοπίζεται από τη συμπεριφορά του δράστη σε αυτή της γυναίκας. Έτσι, καλλιεργείται η εντύπωση ότι η αντίδρασή της είναι η “απόδειξη” της αθωότητας της ή της ενοχής της. Αγνοούμε την ευθύνη του δράστη και αντί να εξετάζουμε αναλυτικά τη δική του συμπεριφορά, στρέφουμε την προσοχή μας σε αυτή της γυναίκας.

Η Υπηρεσία Διώξεων του Στέμματος CPS (υπηρεσία που συνδράμει θύματα παραβατικών συμπεριφορών στο να έρχονται στην επιφάνεια τα σχετικά κρούσματα και να οδηγούνται στη δικαιοσύνη) προσπαθεί να αποδομήσει το επιχείρημα ότι αν μια γυναίκα δεν αντιδράσει με προκαθορισμένο τρόπο, τότε δεν υπήρξε ποτέ βιασμός. Στον οδηγό τους για τους μύθους γύρω από το βιασμό επισημαίνουν:

Μύθος:

Αν δεν ούρλιαξε, πάλεψε ή τραυματίστηκε, τότε δεν ήταν βιασμός.

Επιπτώσεις:

Προκαλεί ενοχές και τραύματα στο θύμα Ακυρώνει την εμπειρία του θύματος Αποθαρρύνει το θύμα από το να ζητήσει βοήθεια

Πραγματικότητα:

Συχνά τα θύματα στις περιπτώσεις βιασμού φοβούνται μήπως δολοφονηθούν ή τραυματιστούν και για αυτό υπακούν στο βιαστή προκειμένου να σώσουν τη ζωή τους. Η αίσθηση της απειλής επηρεάζει τη συμπεριφορά τους. Οι βιαστές χρησιμοποιούν πολλές μεθόδους χειραγώγησης, ώστε να υποβιάσουν και να εκφοβίσουν τα θύματά τους. Τα θύματα βιασμού συχνά παραλύουν από το φόβο και το σοκ με αποτέλεσμα να αδυνατούν και αντιδράσουν και να παλέψουν. Η μη συναινετική συνουσία δεν αφήνει πάντα ορατά σημάδια στο σώμα και στα γεννητικά όργανα.

Το CPS έχει δίκιο. Όταν κατηγορείται μια γυναίκα ότι δεν αντέδρασε “σωστά” στο βιασμό ακυρώνεται αυτομάτως η εμπειρία της. Το τραύμα επανέρχεται και η ίδια αποθαρρύνεται να αναφέρει το γεγονός, αφού ουσιαστικά κανείς δε θα την πιστέψει ούτε θα τη σεβαστεί. Έτσι τα ποσοστά αναφοράς βιασμών παραμένουν χαμηλά, ενώ όσες τολμούν να

καταγγείλουν ρισκάρουν το να αμφισβητηθούν. Έτσι, και οι μύθοι γύρω από το βιασμό οργιάζουν στη φαντασία του κόσμου και οι βιαστές μένουν ατιμώρητοι. Και είναι αυτός ο φαύλος κύκλος είναι που καθιστά τον συγκεκριμένο το μύθο τόσο επικίνδυνο.

Μύθος Νο2

Όταν ένας άνδρας αποδεικνύεται αθώος στην κατηγορία περί βιασμού, η γυναίκα ενοχοποιείται στην κοινή γνώμη για ψευδή κατηγορία.

Η ψευδής κατηγορία για βιασμό είναι ένα σοβαρό έγκλημα που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης, καθώς διαστρεβλώνει τη λειτουργία της δικαιοσύνης.

Αν αποδεχτούμε το τεκμήριο της αθωότητας, δηλαδή ότι ο καθένας είναι αθώος μέχρι να αποδειχθεί ένοχος, τότε πρέπει να αναγνωρίζεται αυτό το δικαίωμα και σε κάθε γυναίκα που κάνει μήνυση για βιασμό και να τη θεωρούμε αθώα του εγκλήματος της ψευδούς κατηγορίας μέχρι να αποδειχθεί το αντίθετο, και όχι όταν απλώς ο κατηγορούμενος αθώνεται λόγω αμφιβολιών.

Γράφημα ψευδών κατηγοριών για περιστατικά βιασμού:

Η κοινωνία όμως δεν φαίνεται να αποδέχεται εύκολα την ιδέα ότι το τεκμήριο της αθωότητας ισχύει και για τις γυναίκες που κάνουν μήνυση για βιασμό.

Μια ετημηνόγραφία αθώωσης ενός βιαστή δε συνεπάγεται την ενοχή της γυναίκας για ψευδή κατηγορία. Αυτή η παρερμηνεία ενισχύει το μύθο ότι οι ψευδείς κατηγορίες είναι συχνές ενώ οι βιασμοί σπάνιοι, διαστρεβλώνοντας την πραγματικότητα. Σύμφωνα με τον δημοσιογράφο της Guardian Κέιρ Στάρμερ, μέσα σε 17 μήνες υπήρξαν 5.651 διώξεις βιασμών και 35 διώξεις για ψευδή κατηγορία βιασμού. Την ίδια περίοδο υπήρξαν 111.891 διώξεις ενδοοικογενειακής βίας και 6 ψευδείς κατηγορίες ενδοοικογενειακής βίας.

Κάθε χρόνο, σύμφωνα με το BCS, καταγράφονται 1.2 εκατομμύρια περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και 500.000 περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης, τα 90.000 εκ των οποίων είναι βιασμοί. Οι τρομακτικοί αριθμοί της πραγματικότητας δε μπορούν πια να αφήνουν χώρο στην αναπαραγωγή τέτοιων τεράτων.

Για το τέλος μιας ντροπιαστικής κατάστασης

Χθες βράδυ συζητούσα με μια φίλη μου για τους μύθους που έχουν δημιουργηθεί στις κοινωνίες γύρω από το βιασμό. Συμφωνήσαμε και οι δύο ότι στο μέλλον, ίσως στην επόμενη γενιά, θα κοιτάμε τη σημερινή κοινωνία με φρίκη. Θα μας προκαλεί τρόμο η θύμηση μιας κοινωνίας που ανεχόταν το βιασμό. Θα ντρεπόμαστε που η απάντησή μας σε αυτό ήταν να κατηγορούμε το θύμα. Θα μείνει αυτό στη συνείδησή μας τόσο αποτρόπαιο και γελοίο όπως το κυνήγι μαγισσών και άλλα σημεία στην ιστορία που ντροπιάζουν το ανθρώπινο είδος. Τα εγγόνια μας θα μας κοιτούν με απορία που επιτρέπαμε κάτι τέτοιο, που τολμούσαμε να λέμε σε μια γυναίκα ότι θα έπρεπε να είχε ουρλιάξει, να είχε πει "όχι", ότι είναι ένοχη για ένα έγκλημα για το οποίο δεν έχει καταδικαστεί, επειδή έκανε καταγγελία για βιασμό.

Είμαι αισιόδοξη ότι αυτό θα γίνει γιατί τα πράγματα αλλάζουν. Και αλλάζουν επειδή

υπάρχουν οι φεμινίστριες. Πριν δύο χρόνια, όταν μια παρέα ανδρών βίασε ένα δωδεκάχρονο κορίτσι και τελικά τα μέλη της αποφυλακίστηκαν μετά από έφεση, επειδή το δικαστήριο έκρινε ότι ήταν σεξουαλικά “έμπειρη” και αναζητούσε σεξ, υπήρξε σιωπή. Φέτος ένας δικηγόρος αποκάλυψε ένα δεκατριάχρονο κορίτσι, θύμα βιασμού, “αρπακτικό” και το δικαστήριο επέβαλε εξευτελιστικά χαμηλή ποινή στο βιαστή της. Ο χαρακτηρισμός αυτός του δικηγόρου προκάλεσε οργή, ενώ στην υπόθεση είχε αναφερθεί και ο πρωθυπουργός της Αγγλίας, Ντέιβιντ Κάμερον. Ο αγώνας των φεμινιστριών τότε έμεινε στην αφάνεια, παρ’ όλο που το Everyday Victim Blaming, μία εκστρατεία εναντίον των θεσμικών στερεοτύπων αναφορικά με την ενδοοικογενειακή βία, ηγούνταν της πορείας αυτής της υπόθεσης. Μέσα από τον αγώνα τους όμως η κοινωνία απέκτησε φωνή και ο δικηγόρος δεν έμεινε ατιμώρητος.

Τα πράγματα σιγά σιγά αλλάζουν. Οι φεμινίστριες ηγούνται αυτής της αλλαγής μέσα από μια διαρκή πάλη γεμάτη συγκρούσεις και διεκδικήσεις, ώστε η μέρα που θα ντρεπόμαστε για τη στάση μας απέναντι στα θύματα και τους βιαστές να πλησιάζει.

Πηγή: ΕΔΩ